

Nr 18**Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till framtidsstudier jämte motioner****Propositionen**

I propositionen 1975:1 bilaga 4 (justitiedepartementet) har regeringen under punkten A 12 (s. 21–22) föreslagit riksdagen att till Framtidsstudier för budgetåret 1975/76 under andra huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

Motionerna

1975:1347 av fru Anér (fp) vari hemställs att riksdagen

1. uttalar att ett system med alternativutredningar bör provas på viktigare samhällsområden,

2. begär att sekretariatet för framtidsstudier omvandlas till ett fristående organ, lett av en parlamentariskt sammansatt styrelse,

3. anvisar 1 milj. kr. av reservationsanslaget Framtidsstudier till s. k. kritiska studier vid universitet och högskolor,

1975:1428 av herr Wijkman (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att den till sekretariatet för framtidsstudier knutna parlamentariska referensgruppen ombildas till att vara sekretariatets styrelse och därmed också ansvara för verksamhetens inriktning och utformning,

1975:1432 av herr Åsling (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att sekretariatet för framtidsstudier omvandlas till ett institut för framtidsforskning under ledning av en parlamentariskt sammansatt styrelse.

Utskottet

Sekretariatet för framtidsstudier är knutet till statsrådsberedningen. Enligt propositionen studerar sekretariatet nu tre problemområden, nämligen dels arbetslivet, dels resurser och råvaror, dels Sveriges roll i världssamhället. En parlamentariskt sammansatt grupp är knuten till sekretariatet för kontakt och information i denna verksamhet. För budgetåret 1975/76 beräknas 2 000 000 kr. för denna projektverksamhet.

För långsiktsmotiverad grundforskning beräknas i propositionen likaledes 2 000 000 kr. För denna forskning har en särskild samarbetskommitté tillsatts. Grundforskningen planeras i samråd med forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling.

Utskottet tillstyrker att under det nu ifrågavarande anslaget anvisas ett oförändrat belopp av 4 000 000 kr. Utskottet är inte berett förorda att av detta belopp 1 000 000 kr. skall reserveras för visst i motionen 1975:1347 angivet ändamål, varför utskottet avstyrker yrkandet 3 i denna motion.

I samma motion föreslås riksdagen uttala att ett system med alternativutredningar bör prövas på viktiga samhällsområden. Motionärerna anser att fördelar står att vinna om en fråga parallellt utreds av två eller flera utredningar, vilka t. ex. arbetar med utgångspunkt i olika direktiv eller med alternativa arbetssätt.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är av vikt att utredningsarbete bedrivs effektivt och på ett sådant sätt att det tillgodoser olika önskemål. Som framgår av konstitutionsutskottets betänkande 1975:12 med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning har en arbetsgrupp, bestående av fyra statssekreterare, under år 1974 undersökt möjligheterna till reformer av det statliga utredningsväsendet. En rapport med arbetsgruppens hittillsvarande överväganden kommer att publiceras inom kort och remissbehandlas (KU 1975:12 s. 20). Med erinran härom avstyrker utskottet yrkandet 1 i motionen 1975:1347.

Frågan om organisationen av framtidsstudier i Sverige tas upp i samtliga nu förevarande motioner. Enligt motionen 1975:1347 bör riksdagen begära att sekretariatet för framtidsstudier omvandlas till ett fristående organ, lett av en parlamentariskt sammansatt styrelse. Yrkandet i motionen 1975:1432 överensstämmer nära med detta yrkande. I motionen 1975:1428 hemställs att riksdagen beslutar att den till sekretariatet knutna parlamentariska referensgruppen skall ombildas till att vara sekretariatets styrelse och därmed också få ansvaret för verksamhetens inriktning och utformning.

Med anledning av motionsyrkandena vill utskottet erinra om att under förra året en rad forskningsfrågor aktualiserades i riksdagen dels genom en skrivelse från riksdagens revisorer, dels genom motioner. Förslag lades sålunda fram om bl. a. den långsiktiga forskningsplaneringen, organisation m. m. av framtidsforskning respektive teknikvärdering, forskningsinformation till riksdagen och om ett till riksdagen knutet forskningssekretariat med uppgift att ge riksdagen och dess utskott information om och insyn i den aktuella forskningssituationen, bevaka redovisningen av den statligt finansierade forskningens resultat och biträda vid beredning och föredragningar av forskningsfrågor inom riksdagen. Enligt revisorernas mening borde riksdagen överväga att komplettera det föreslagna sekretariatet med en motsvarighet till forskningsberedningen.

Utskottet behandlade de ifrågavarande förslagen i sitt betänkande 1974:37. Utskottet framhöll i detta bl. a. att revisorernas synpunkter i fråga om en mera aktiv och långsiktig planering av de statliga insatserna för forskning och utvecklingsarbete samt förslaget i motionen 1974:1372 om ett forskningspolitiskt handlingsprogram borde bli föremål för en samlad bedömning i forskningsrådsutredningen eller i annan ordning. Vid denna

bedömning borde också prövas revisorernas förslag om att regeringen årligen till riksdagen skall avge särskild berättelse över utvecklingen på forskningsområdet. Utskottet fann vissa skäl tala för att även frågan om framtidsstudier – inklusive teknikvärdering – innefattades i samma utredningsarbete. Riksdagen fattade beslut i enlighet med vad utskottet förordat (rskr 1974:337).

Tidigare under år 1974 hade forskningsrådsutredningen genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att i samband med sina överväganden om en framtida forskningsrådsorganisation även föreslå former för ett forskningsstöd till långsiktigmotiverad forskning. I tilläggsdirektiv den 10 april 1975 har forskningsrådsutredningen fått möjlighet att "överväga frågor rörande organisatorisk form för framtidsstudier samt frågor rörande s. k. teknikvärdering". Uppdraget till forskningsrådsutredningen är emellertid mycket allmänt hållet, och det ankommer uppenbarligen på utredningen själv att avgöra om den vill ta upp frågan om organisationen av framtidsstudier. Utskottet förväntar dock att forskningsrådsutredningen snarast framlägger förslag om hur framtidsforskningen skall vara organiserad med hänsynstagande till de i motionerna framförda kraven på fristående ställning för sekretariatet för framtidsstudier.

I avvaktan på forskningsrådsutredningens förslag beträffande framtidsstudier och statsmakternas ställningstaganden till dem bör enligt utskottets mening nu den ändringen genomföras att den till sekretariatet för framtidsstudier knutna parlamentariska referensgruppen ombildas till styrelse för sekretariatet för att därigenom skapa garantier för att framtidsstudierna bedrivs i former som tillförsäkrar hög grad av oberoende och ger dem en så bred värderingsmässig grund som möjligt. För att uppnå detta är det enligt utskottets mening nödvändigt att redan nu i avvaktan på långsiktiga förslag från forskningsrådsutredningen ge sekretariatet för framtidsstudier en från statsrådsberedningen fristående ställning.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motionerna 1975:1347, 1975:1428 och 1975:1432 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande fristående ställning och parlamentarisk styrelse för sekretariatet för framtidsstudier.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:1347 yrkandet 3 till *Framtidsstudier* för budgetåret 1975/76 under andra huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,
2. att riksdagen avslår motionen 1975:1347 yrkandet 1,
3. att riksdagen med anledning av motionerna 1975:1347 yrkandet 2, 1975:1428 och 1975:1432 som sin mening ger regeringen

till känna vad utskottet anfört beträffande fristående ställning och parlamentarisk styrelse för sekretariatet för framtidsstudier.

Stockholm den 22 maj 1975

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffans-
torp (c), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Gustafsson
i Barkarby (s), fröken Hörlén (fp), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad
(c), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herrar Sundgren (s), Karlsson i Mariefred
(c), fru Lantz (vpk) och fröken Rogestam (c).

Särskilt yttrande

av herrar Alemyr, Jönsson i Arlöv, Wiklund, Gustafsson i Barkarby, fru
Gradin, fru Dahl och herr Sundgren (samtliga s):

Hösten 1974 träffades i utbildningsutskottet överenskommelse om att
föreslå riksdagen att hos regeringen begära bl. a. att framtidsforskningens
organisation skulle utredas (UbU 1974:37, rskr 1974:337). Regeringen har
därefter i enlighet med riksdagens önskan genom tilläggsdirektiv uppdragit
åt forskningsrådsutredningen bl. a. att överväga frågor rörande organisatorisk
form för framtidsstudier. Utredningen bör enligt direktiven härvid särskilt
belysa forskningsrådsorganisationens roll i dessa sammanhang. Oppositionen
har enhälligt ansett att man inte bör stå fast vid den träffade överenskom-
melsen utan nu föreslå riksdagen att begära att åtgärder redan nu vidtas,
dvs. att forskningsrådsutredningens arbete skall föregripas.

Då en från statsrådsberedningen fristående ställning inte kan åstadkommas
utan föregående utredning beträffande sekretariatets organisation kan dock
utskottets förslag knappast leda till några snabba lösningar, varför vi avstått
från att reservera oss. Det är dock med beklagande vi konstaterar att op-
positionspartierna inte respekterar ingångna överenskommelser.